

i registar. Teško je međutim i uz najbolju volju opravdati nepostojanje bibliografije. Nije nam ni nakraj pameti sumnjati da je autor na taj način htio impresionirati čitaoca kao da sve podatke i objašnjenja sipa iz vlastitog rukava. Svejedno je morao računati, što mu je po vlastitim riječima bila i želja, da poneki čitalac želi proširiti svoje informacije i posegnuti za nekom važnom lingvističkom publikacijom. Tu i tamo u tekstu pojavljuju se velika imena: Jakobson, Chomsky i još poneka, ali je očigledno da se autor služio i sekundarnom literaturom, pa je bio red pozvati se i na te izvore. Ima u knjizi zanimljivih detalja i »fleševa« kojima bi bilo dobro znati podrijetlo. Možda su vlastiti autorovi, ali kako to saznati kad izvori za druge nisu spomenuti.

Autor se trudio da održi obećanje i da piše jednostavnim jezikom, »narodski« (6), što mu je negdje uspjelo, ali ga je ponegdje odvelo u »djulali« žurnalističke klišeje koji odvrćaju pažnju od teme, a bolje bi bilo da ih nema; mislim na jednu dragu jednostavnu djevojčicu, simpatičnog Kineza, dijalekt kao cvijeće jezika, Energoinvest kao gigant i još neke slične izjave. Kao sitnice navodim da se *pijača* (185) nikako ne može pisati uz zvjezdicu ne samo za kajkavce već i za štokavske stanovnike sjeverozapadne Hrvatske, da se brod *porine* a ne *lansira* (19) i da je teško zatvoriti i vrlo liberalno oko kad »njihov glavni 'kredo' čini vjerovanje...« (78).

U zaključku bismo rekli da je Midhat Ridanović učinio hvalevrijedan napor u pravom pravcu što je skrenuo tok prikazivanja suvremene lingvistike u nas s općih ideja na opipljivije jezične probleme te njegova knjiga dopunjuje dosad objavljene i pokriva prazno mjesto na našem skromnom tržištu lingvističkih publikacija. Posebnu pažnju zavređuje njegovo nastojanje da svi ilustrativni primjeri budu iz našeg jezika, bilo da ih je sam složio ili vješto preveo. Dobili smo dobru knjigu koja može odlično poslužiti u uvodnim lingvističkim tečajevima na sveučilištu, a može se toplo preporučiti svim jezičnim stručnjacima, dakako i čitaocima ovog časopisa, između ostalog i zato što su usporedbe između našeg i stranih jezika česte i korisne.

Zrinjka Glovacki-Bernardi

Ulrich Engel i Pavica Mrazović (ur.), KONTRASTIVE GRAMMATIK
DEUTSCH-SERBOKROATISCH, Novi Sad 1986.

Nakon višegodišnjeg, mogli bismo reći pionirskog rada, objavljena je naša prva cjelovita kontrastivna gramatika — »Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch« koju su uredili Ulrich Engel s njemačke i Pavica Mrazović s jugoslavenske strane. Ova je gramatika rezultat zajedničkih napora znanstvenika Instituta za njemački jezik (Institut für deutsche Sprache) iz Mannheima i germanista jugoslavenskih sveučilišta u Beogradu, Novom Sadu, Sarajevu i Zagrebu. Rad na ovom opsežnom projektu ne bi bio moguć bez financijske pomoći zaklade Volkswagenwerk, Instituta za strane jezike i književnosti novosadskog Univerziteta te republičkih i pokrajinskog SIZ-a za znanost. Organiziranjem različitih seminara i gostovanja ostvarenju ovog

projekta pripomogli su i informativni i kulturni centri SR Njemačke u Beogradu i Zagrebu.

Bilo bi pogrešno očekivati da je ova gramatika neka vrsta udžbenika koji će pružiti gotove recepte za svladavanje temeljnih poteškoća pri učenju njemačkog jezika. »Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch« rezultat je kontrastivne analize kao lingvističke metode koja ima općelingvističko i teoretsko značenje u jezikoslovlju, a koja istovremeno ima i primijenjeno pedagoško značenje u nastavi stranih jezika.

Osnova svake kontrastivne gramatike jest usporedni opis dvaju jezika, jezika—izvora i jezika—cilja. Opis jednog jezičnog sustava moguć je u okvirima različitih gramatičkih teorija, a autori kontrastivne njemačko-hrvatsko ili srpske gramatike odlučili su da im kao osnova opisa posluži model gramatike zavisnosti. Prema mišljenju autora ovaj model je najpogodniji kao teoretska osnova ovakve gramatike, a u prilog tome navode i dva najvažnija razloga. Gramatika zavisnosti omogućava jedinstven opis sintaktičkih odnosa na razini rečenice; istovremeno ovaj model omogućava opsežan opis pojedinih dijelova uspoređivanih jezičnih sustava koji su u okvirima drugih teoretskih modela nedostavno opisani ili ih uopće nema.

Problem koji je ovakav pristup nametnuo jest nedostatnost zavisnogramatičkih opisa hrvatskog ili srpskog, tako da ova gramatika predstavlja i prvi pokušaj sustavnog opisivanja hrvatskog ili srpskog na osnovi gramatike zavisnosti. Teoretska objašnjenja svedena su u ovoj gramatici na nužni minimum kako bi se čitateljima olakšao pristup kontrastivnoj građi. Teoretske pretpostavke i obrazloženja objavljujani su usporedo s radom na gramatici u zasebnim člancima, ponajviše u seriji »Deutsch im Kontrast«, u zbornici ma Instituta za njemački jezik u Mannheimu, a objavljeno je i nekoliko monografija na tu temu.

Koliko je čitava zamisao ove kontrastivne gramatike podređena korisnicima, pokazuje i bibliografija koja ne obuhvaća samo temeljne radove o kontrastivnoj gramatici uopće već sadrži i opsežan popis radova autora i suradnika koji su poslužili kao osnova za ovu gramatiku. Na taj je način zainteresiranima omogućen bolji uvid u nastajanje i teoretsku utemeljenost gramatike.

Suradnici i autori navedeni su, na žalost, jedino u predgovoru. To su, abecednim redom: Jovan Đukanović, Ulrich Engel, Pavica Mrazović, Hanna Popadić, Stanko Žepić, Zoran Žiletić; Marija Bačvanski, Vesna Berić, Miloje Đorđević, Mirko Gojmerac, Smiljka Horvat, Gudrun Krivokapić, Marina Ličen, Josip Matešić, Željka Matulina, Pavao Mikić, Laszlo Paloc, Božinka Petronijević, Velimir Petrović, Branislava Popović, Brigitte Simić, Radoje Simić, Gordana Todorović, Zoran Velikić, Erminka Žilić, Snježana Žuljević.

Autori i urednici nastojali su da upotrebljavani termini budu ujednačeni i da se izbjegava uvođenje novih. Budući da raspon korisnika seže od stručnjaka, nastavnika, autora udžbenika do studenata njemačkog jezika, pretpostavlja se različito predznanje, tako da je svaki pojam i ukratko objašnjen; ovo se odnosi u prvom redu na vrste riječi i dijelove rečenice koji se objašnjavaju uvijek na početku poglavlja koje im je posvećeno.

Jedan od daljnjih problema koji se nametnuo već pri prikupljanju građe za korpus bio je određivanje granica standardnog jezika, tako da se može naići i na primjere iznadregionalnog govornog jezika, dok dijalektalno obo-

jeni izrazi i strukture nisu uzimani u obzir. Što se tiče hrvatskog ili srpskog, autori su se odlučili za ekavsku varijantu.

Ono što se osjeća kao nedostatak u obrazlaganju osnova ove kontrastivne gramatike jesu podaci o korpusu. Neke od navedenih primjera možemo prepoznati kao ulomke iz književnih djela (u odlomku o tekstualnim strukturama izvori su navedeni), ali za ostale primjere nije jasno jesu li potvrđeni ili su ih autori pojedinih poglavlja prevodili prema svom nahodjenju.

»Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch« obasiže dva sveska. U prvom su svesku, 930 stranica, opisane vrste riječi. Načela i osnovni pojmovi podjele i opisa protumačeni su u uvodu. Temeljnim se pojmom određuje pojam paradigme, koji je u odnosu na uobičajeno značenje ovog pojma znatno širi jer ne uključuje samo mogućnosti oblikovne promjene već načelno i mogućnost izmjene pojedinih elemenata u većim jezičnim jedinicama. Stoga se i smatra da članovi paradigme ne moraju stajati na istom mjestu, npr.: *mein {verschollener} Onkel* i *mein Onkel, {der verschollen ist}*.

Podjela vrsta riječi (Wortklassen) djelomice se podudara s podjelom tradicionalne gramatike, neke su vrste riječi preciznije, a neke iznova definirane, tako da se opisuju: pridjevi (Adjektive), prilozi (Adjektive), determinativi (Determinative), imenice (Nomina), zamjenice (Pronomina), subjunktori (Subjunktoren), prijedlozi (Präpositionen), konjunktori (Konjunktoren), glagoli (Verben). Čestice (Partikeln) se dijele u šest podgrupa, a to su: čestice stupnjevanja (Gradpartikeln), vezne čestice (Kopulapartikeln), načinske (Modalpartikeln), rečenični ekvivalenti (Satzäquivalente), čestice rangiranja (Rangierpartikeln), ostale čestice (weitere Partikeln). Elementi pojedine vrste riječi mogu se kombinirati s drugim elementima i tako nastaju grupe riječi, sintagme, koje se mogu klasificirati prema nukleusu. Rezultat klasifikacije sintagmi prema nukleusu su klase fraza koje se također opisuju.

Prikaz svake vrste riječi obuhvaća definiciju, kratak opis, općenite opaske o osobitosti fleksije, semantičke osobitosti te osobitosti tvorbe riječi. Ovo načelo provodi se kako u opisu njemačkih, tako i hrvatskih ili srpskih riječi, nakon čega slijedi opis značajki sintagmi i konačno neposredna usporedba jednog i drugog jezičnog sustava. Opis je bogato potkrijepljen primjerima.

Drugi je svezak, opsegom manji od prvoga, posvećen opisu sintaktičkih sustava njemačkog i hrvatskog ili srpskog jezika, a sadrži i poglavlje o tekstualnim strukturama koje predstavlja novinu u našim gramatikama uopće.

Podjela rečenica temelji se na razlikovanju glavnih i zavisnih rečenica. Glavne se rečenice mogu realizirati kao iskazne (Konstativsatz), upitne (Interrogativsatz) i zapovjedne (Imperativsatz). Budući da gramatika zavisnosti rečenicu određuje kao konstrukt nukleus kojega je glagol, zavisne rečenice i nisu rečenice jer im je nukleus uvijek neki subjunktivni element. Njihovo svrstavanje na rečeničnu razinu temelji se u ovoj gramatici isključivo na tradiciji, a s obzirom na sintaktičku funkciju razlikuju se dopune i dodaci (Ergänzungssätze, Angabesätze). Podjela prema semantičkom kriteriju odgovara tradicionalnoj podjeli. Postupak opisivanja rečeničnog sustava njemačkog i hrvatskog ili srpskog isti je kao i postupak opisa vrste riječi — definicija i opis pojedinih struktura u oba jezika, usporedba.

Poglavljje o tekstualnim strukturama (Gerhard Jakob) vrlo je informativno kako u svom uvodnom dijelu, tako i u opisu pojedinih struktura.

U ovako opsežnom djelu kao što je »Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch« nemoguće je izbjeći potkradanje pogrešaka — od korektorskih do nespretno odabranih primjera. Načelno se može prigovoriti ponavljanju osobitosti nekih struktura na različitim razinama opisa (npr. član, zamjenice, prijedlozi na razini vrste riječi i na razini teksta). Drugi se prigovor odnosi na izbor primjera koji su u nekim slučajevima sporni pa mogu izazvati zabunu, recimo: *ausrupfen* — hrvatski ili srpski ekvivalent *počupati*; ili *Ona se razočarala u njega*; ili *s drugog kraja žice, u Los Angelesu* — njemački ekvivalent *am anderen Ende der Leitung, in Los Angeles*.

»Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch« predstavlja u našoj gramatičkoj literaturi novost svojom metodom obrade korpusa i strukturiranjem predočene građe. Stoga će biti ne samo neizbježan priručnik za nastavnike, autore udžbenika i didaktičkih materijala te studente, već i predložak opisa hrvatskog ili srpskog na načelima gramatike zavisnosti za jugoslaviste.

Marija Popović

ČASOPIS SOL

Nedavno je (VI, 1986) izašao prvi broj lingvističkog časopisa SOL. SOL je stručno i nastavno glasilo studenata i nastavnika opće lingvistike Odsjeka za opću lingvistiku i orijentalne studije Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Časopis će, kako kaže uredništvo, pratiti suvremena svjetska i naša lingvistička kretanja, raspravljati o recentnim lingvističkim temama i dostignućima, podsticati na lingvistička istraživanja i pomagati u obrazovanju lingvističkih kadrova i razvijanju identiteta lingvistike kod nas. Izlazit će dva puta godišnje i objavljujati razgovore s našim i svjetskim poznatim lingvistima, studije, tematske blokove i prijevode, rezultate istraživanja, radove studenata, leksikon lingvističkih pojmova, prikaze jezika svijeta, prikaze knjiga i bibliografske natuknice o najnovijim knjigama i časopisima s područja lingvistike i srodnih disciplina.

Kako je Uredništvo preciziralo ono čime će se SOL baviti, tako je i postupilo u svom prvom broju: Uredničku bilješku slijede rubrike: Razgovor, Studija, Članci, Istraživanje, SOL, Prikazi, Bibliografija.

Na četiri postavljena pitanja u rubrici Razgovor odgovorio je profesor August Kovačec. SOL je zanimalo koja su danas najzanimljivija i najnovija lingvistička strujanja te u kojoj se mjeri radi o napuštanju klasičnih strukturalističkih postavki o jeziku.¹

Lingvistika je, odgovorio je prof. Kovačec, u toku svog razvoja svoju pažnju koncentrirala na neka pitanja koja su joj se u dotičnom razvoju činila bitnima, pa su lingvisti često zaboravljali da jezik funkcionira u svakom

¹ Prošireni lingvistički pravac strukturalizam prvotno se pojavio kao metodologija, a zatim i kao filozofska orijentacija. Proučava jezik kao sustav znakova te strukturu kao skup relevantnih odnosa među jedinicama nekog sistema. Jezik je smatrao društveno determiniran i bitnom kategorijom, a govor individualnim pa u govoru ne može postojati ništa što već ne postoji u jeziku.